

Ciclul *Pătimirilor* în cadrul programelor iconografice de la bisericile rezidențiale, domnești și boierești de la limita secolelor XV-XVI

Sabina VLAS

Ciclul *Pătimirilor* devine un subiect constant, de obicei, în zona mediană a naosurilor, în cadrul programelor iconografice ale bisericilor bizantine, sârbești și bulgare din epoca paleologă și continuă să rămână drept ciclu de bază al acestui spațiu și în epoca post-bizantină. Firesc, această situație este moștenită și de bisericile din Moldova, unde acest ciclu se găsește cu regularitate, în același spațiu la toate monumentele pictate. Diferă, însă, modul de încadrare a scenelor, precum și selectarea temelor. Practic, toate monumentele pictate din vremea lui Ștefan cel Mare, care s-au conservat, sunt databile după anul 1487. Primele, așa-numite biserici-surori: *Înălțarea Cinstitei Cruci* de la Pătrăuți, *Sf. Procopie* din Milișăuți, *Sf. Ilie* de lângă Suceava și *Sf. Gheorghe* a mănăstirii Voroneț, edificate în anii 1487-1488, conțin registrele *Pătimirilor*, în scene separate, special încadrate. Selecția scenelor, cercetată în istoriografie pentru cazul Pătrăuților, urmează lecturile pericopelor evanghelice din Joia și Vinerea Mare. Cu puține modificări, o selecție similară apare și la *Sf. Ilie* de lângă Suceava. Cu regret, nu se mai poate reconstitui componența acestui registru la Milișăuți, biserica dispărând la 1915 (descrierile menționează doar câteva scene de reper). La Voroneț, situația e mai complexă, selecția amintită este modificată, iar amplasamentul se împarte pe trei secvențe, consecutivitatea fiind menținută doar în limitele lor, nu și la nivelul general al ciclului. Toate, însă, precum s-a menționat, păstrează separarea clară a scenelor prin încadrări speciale. La ansamblurile picturale de la bisericile curților domnești (Hârlău, Botoșani-Popăuți, Dorohoi), ambii parametri menționați sunt modificați. Ciclul *Pătimirilor* este prezentat deja sub forma unui registru în friză continuă, modalitate de prezentare cunoscută în arta sârbească, și poate fi exemplificată prin cel mai reprezentativ monument de pictură din aria balcanică într-o epocă apropiată de bisericile moldovenești menționate – Poganovo. Respectiv, este modificată și componența ciclului, a cărui formă de prezentare permite introducerea unor teme suplimentare, precum, de exemplu, *Sinuciderea lui Iuda*, *Aruncarea zarurilor* ș.a. Această formă esențialmente narativă, a fost

preluată și la ctitoriile rezidențiale boierești de epocă: biserica *Sf. Nicolae* de la curțile din Bălinești ale logofătului Ioan Tăutu și biserica *Tăierii capului Sf. Ioan Botezătorul* de la curțile marelui hatman Luca Arbore, de la Arbore. Există oare vreo legătură între destinația bisericilor menționate și alegerea unei noi modalități de prezentare ale ciclului *Pătimirilor*? Nu avem argumente pentru un răspuns pozitiv. Se pare că lucrurile au mai curând o explicație cronologică, deci din momentul ce au început să fie pictate bisericile rezidențiale amintite, pictura murală din Moldova asimilează influențe noi, care aduc schimbările respective.